

Lorella Viola, Andreas Musolff (ur.), *Migration and Media: Discourses about identities in crisis*

Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2019, 360 str.

Raziskovanje migracij in medijev odlikuje izjemno obsežna in bogata raziskovalna dinamika, ki jo določata področji »migracije v medijih« in »mediji v migracijah«. Medtem ko je za prvo usmeritev značilna obravnava medijskih reprezentacij beguncev in migrantov v množičnih in družbenih medijih, pa je druga linija usmerjena v etnografsko in antropološko raziskovanje načinov uporabe novih medijskih tehnologij (npr. pametnih telefonov) z vidika posameznikove izkušnje v migracijskem procesu. Če študije na področju raziskovanja migracij v medijih potrjujejo vpliv množičnih medijev in družbenih medijev pri reprezentaciji beguncev in migrantov kot »drugih«, »kriminalcev« in »nezaželenih« v javnem diskurzu, pa je temeljni doprinos raziskovanja medijev v migracijah v ugotovitvi, da so nove medijske tehnologije pomemben dejavnik v procesu integracije beguncev in migrantov v okolje ciljne države.

Na prvo področje se umešča tudi zbornik *Migration and Media: Discourses about identities in crisis* (2019), ki ga sestavlja štirinajst raziskav, razvrščenih v štiri tematske sklope. Študije v zborniku se osredotočajo na diskurzivno konstrukcijo »identitete v krizi«, ki se nanaša na ogroženost in krhkost identitete dominantne družbe, v zborniku imenovane tudi »domača identiteta« (angl. home identity). Ta izhaja iz kompleksnega razmerja med »nami«, člani večinske družbe, in »njimi«, begunci in migranti. Identiteta dominantne družbe se ne vzpostavlja neodvisno od ostalih – domnevno drugačnih – identitetnih pozicij, ampak jo oblikuje interakcija z »drugim«, ki jo hkrati tudi ogroža. Zdi se, da je vzpostavitev in reprodukcija identitete dominantne družbe, ki temelji na dualistični relaciji »mi« proti »oni«, ujeta v specifičen paradoks, po katerem ne more obstajati, ne da bi bila istočasno pospremljena z diskurzom o domnevni ogroženosti.

Raziskave v zborniku obravnavajo zelo raznolike študije primerov, preko katerih razkrivajo kompleksne dimenzije tega paradoksa. Čeprav naslov zbornika izpostavlja obravnavo medijskega diskurza, nas ne sme zavesti, saj so poleg klasičnih množičnih (npr. tiskani mediji, televizijsko poročanje) in spletnih medijev (npr. spletni komentarji, razprave na forumih) predmet analize tudi mnoga druga besedila (npr. politični govori, pravna besedila in ustna pričevanja potujočih oseb), ki se pojavljajo v hrvaškem, angleškem, francoskem, nemškem, grškem, italijanskem, poljskem, ruskem, srbskem, španskem in ukrajinskem jeziku. Vsebinsko in jezikovno heterogene primere dopolnjuje tudi uporaba številnih metodoloških prijemov. Njihov skupni imenovalac je diskurzivno-historičen pristop avtorice Ruth Wodak, ki predpostavlja obravnavo diskurza v njegovem družbeno-zgodovinskem kontekstu.

Prispevki v prvem delu obravnavajo implicitne ideološke pomene posameznih označevalcev, povezanih z migracijami. Melani Schröter, Marie Veniard, Charlotte Taylor in Andreas Blätte v uvodnem poglavju analizirajo uporabo pridevnika

»multikulturen« in samostalnika »multikulturalizem« v angleškem, francoskem, nemškem in italijanskem jeziku. Na osnovi člankov iz konservativnih in levo-liberalnih časopisov iz obdobja 1998–2012 ugotovijo, da je pridevnik rabljen bolj nevtralnno, medtem ko samostalnik označuje abstrakten koncept z negativnim prizvokom. V naslednjem poglavju Lorella Viola na osnovi obsežnega empiričnega gradiva iz obdobja 1861–2016 proučuje rabo diskriminacijskih izrazov »polentone« (oznaka za ljudi na severu Italije) in »terrone« (oznaka za ljudi na jugu Italije). Avtoričina analiza potrди korelacijo med diskurzivno diskriminacijo do italijanskih migrantov znotraj Italije in implicitnimi ideologijami vladnih odločitev, ki so s favoriziranjem severnih predelov in zapostavljanjem južnih območij pripomogle k (re)produkciji predsodkov do slednjih. V tretjem poglavju Purificación Sánchez, Pilar Aguado in Pascual Pérez-Paredes pod drobnogled vzamejo španske in britanske vladne dokumente iz obdobja 2007–2011. Na osnovi analize implicitnih pomenov besed »imigrant« in »državljan« ugotovijo, da britanska vlada poudarja nadzorne postopke za migrante, španska pa se osredotoča na nujnost njihove integracije. Poleg tega se britanskega »državljana« v dokumentih povezuje z regulacijo vstopa v državo, registracijo in naturalizacijo, španskega pa z Evropsko unijo, stalnim bivališčem in dostopom do javnih storitev.

Prispevki v drugem delu se osredotočajo na argumentacijske, pragmatične in figurativne strategije reprezentiranja migracij. V četrtem poglavju Zeynep Cihan KocaHelvacı obravnava britansko medijsko poročanje na primeru tragične smrti triletnega sirijskega begunca Aylana Kurdiya, ki je leta 2015 utonil v Sredozemskem morju, in spolnega napada v Kölnu na novoletni večer 2015/2016. Ne glede na vsebinsko različnost obeh medijskih dogodkov avtorica ugotavlja, da so bile migracije v obeh primerih reprezentirane kot »kriza«, »kontroverznost« in »katastrofa«. V naslednjem poglavju Piotr Cap pokaže, kako je desna poljska vlada v obdobju evropske begunske »krize« 2015–2016 preko diskurzivne konstrukcije »grožnje« in »strahu« upravičevala nasprotovanje sporazumom Evropske unije in sprejemanje striktnih protimigracijskih ukrepov. V zadnjem poglavju drugega dela Liudmila Arcimaviciene raziskuje rabo metafor v zvezi z migracijami z vidika spola. Na osnovi ameriških in angleških spletnih medijev iz obdobja 2015–2017 ugotavlja odsotnost večjih vsebinskih razlik med »moškim« in »ženskim« negativnim stereotipnim novinarskim pisanjem, saj je v obeh mogoče zaslediti rabo metafor (npr. naravni pojavi), ki begunce in migrante prikazujejo kot »druge«.

Tretji del, ki v ospredje postavi multimodalno in multimedijško analizo, se prične s poglavjem Eleni Butulussi, ki na primeru grških televizijskih pogovornih oddaj v obdobju 1996–2016 pokaže, da sogovorniki v oddajah, predvsem politiki, uporabljajo mnoge metafore in retorične tendence (simplifikacija, polarizacija, pretiravanje), da bi okrepili določene argumente, v ozadju katerih so različne politične ideologije. V osmem poglavju se Nadežda Silaški in Tatjana Đurović osredotočita na metaforo zidu v srbskih medijskih tekstih. Ugotovita, da prevladujeta metafori »Trdnjava Evropa« in »Berlinski zid«, ki sta asociirani z marginalizacijo migrantov in

nepripadnostjo srbske nacije prostoru EU. Sledi poglavje Ljiljane Šarić in Tatjane R. Felberg, v katerem avtorici raziskujeta verbalne in vizualne reprezentacije evropske begunske »krize« 2015–2016 na hrvaškem in srbskem javnem portalu. V nasprotju z običajnimi sklepi podobnih raziskav, ki izpričujejo negativno stereotipno medijsko poročanje, avtorici ugotavljata, da so begunci in migranti prikazani pozitivno. Naklonjeno poročanje je skladno z uradno hrvaško in srbsko migracijsko politiko v tem obdobju, poleg tega pa ima funkcijo pozitivne samoocene ukrepov lastne države in negativne ocene ravnanja ostalih držav v regiji, tudi Slovenije. V desetem poglavju Theresa Catalano in Jessica Mitchell-McCollough obravnava reprezentacijo mladoletnih otrok brez spremstva, ki bežijo iz Medmorske Amerike (Honduras, Gvatemala in Salvador) v Združene države Amerike. Avtorici primerjata diskurz ameriških nacionalnih novinarskih virov iz leta 2016 z diskurzom intervjujev z otroki, v katerih ti pojasnijo lastno razumevanje migracij in razloge za odhod. Čeprav gre za otroško populacijo, so migrantski otroci v medijskem diskurzu dehumanizirani in prikazani v negativni stereotipni luči, to pa je v nasprotju z njihovim osebnim doživljanjem poti.

V uvodnem poglavju četrtega dela, ki prinaša analize spletnih debat, Ludmilla A'Beckett obravnava ukrajinske razseljene osebe na rusko-ukrajinskem konfliktnem območju. Medtem ko so ukrajinski in ruski množični mediji o konfliktu poročali sočutno in razumevajoče, da bi si pridobili naklonjenost tamkajšnjih prebivalcev in podporo mednarodne skupnosti, so spletni komentatorji uporabljali stereotipen negativen ton, s čimer so krepili tako ukrajinske kakor tudi ruske nacionalne vizije v regiji. V dvanajstem poglavju Michael S. Boyd proučuje uredniški članek *Europe should see refugees as a Boon, not as a Burden*, objavljen septembra 2015 v časopisu *New York Times*, in komentarje bralcev pod njimi. Avtor ugotavlja, da vsi analizirani komentarji do določene mere izražajo nestrinjanje in neodobravanje z urednikovimi stališči. Sledi študija Janet M. Fuller, v kateri si zastavi vprašanje, kako komentarji pod članki v nemškem liberalnem časopisu *Die Zeit* v obdobju 2014–2016 karakterizirajo migrante, integracijo in nemško identiteto. Čeprav je razumevanje identitete z etnonacionalističnega vidika – tj. razumevanje Nemčije kot države krvno in sorodstveno povezane skupnosti oseb, in ne kot skupnosti vseh njenih prebivalcev – v manjšini, je kljub temu prisotna tendenca po kategoriziranju migrantov in prebivalcev turškega porekla po etnonacionalističnih in religijskih kriterijih. »Nemškost« je opredeljena kot nasprotje muslimanskih praks, zato so tudi domnevno najbolj integrirani migranti še zmeraj označeni kot »drugi« in »ne-Nemci«. V zadnjem poglavju zbornika Andreas Musolff raziskuje izraze ljudskega skepticizma, ki učenje, govorjenje in celo poslušanje tujih jezikov pojmuje kot grožnjo »domači identiteti«. Na primeru analize komentarjev uporabnikov na BBC-jevem spletnem portalu *Have Your Say* v letu 2010 ugotavlja, da enojezikovnost pomeni zlati standard kulturne lojalnosti, po katerem sta pomanjkljivo znanje uradnega jezika in vsesplošna odsotnost njegove rabe pri migrantih označena s prezirom in zaničevanjem.

Zaradi vseh tehtnih in pomenljivih ugotovitev, predstavljenih zgoraj, je mogoče celoten zbornik označiti za pomemben prispevek na področju raziskovanja migracij

v medijih. Njegova odlika je v tem, da sodobnega migracijskega diskurza ne proučuje le na primeru evropske begunske »krize« 2015–2016, ki predstavlja prevladujočo raziskovalno temo v zadnjih nekaj letih, ampak pod drobnogled vzame tudi primere, ki imajo s časovnega, nacionalnega in medijskega vidika bistveno širši domet. Z njimi osvetljuje kompleksno naravo stare/nove sociološke maksime, da se dominantno vselej vzpostavlja v odnosu do marginalnega.

Na širšem področju raziskovanja migracij v medijih so najpogosteje tematizirani »tradicionalni« tiskani mediji, medtem ko so vsebina družbenih medijev, novice na spletnem omrežju in medosebna komunikacija redkeje deležni obravnave. V nasprotju s prevladujočimi raziskovalnimi trendi je diskurzu spletnih uporabniških komentarjev namenjen celotni zadnji razdelek v zborniku, ki vključuje štiri raziskave, poleg tega pa se analiza spletnih medijskih vsebin pojavlja tudi v nekaterih ostalih prispevkih, npr. v devetem poglavju. Podobno na širšem raziskovalnem področju proučevanja migracij v medijih primanjkujejo tudi primerjalne raziskave med medijskimi diskurzi posameznih nacionalnih držav. Zbornik zapolnjuje tudi ta manko, saj prinaša kar štiri raziskave (prvo, tretje, deveto in enajsto poglavje), ki temeljijo na primerjalnem izhodišču.

Zaradi vsega naštetega zbornik ne pomeni koristnega branja samo za raziskovalce, profesorje, študente in aktiviste, ampak tudi za novinarje, urednike, zaposlene v vladnih institucijah in nenazadnje tudi za politike. Prav slednji imajo – navkljub prisotnosti družbenih medijev ali pa morda ravno zaradi njih – še vedno osrednjo vlogo pri usmerjanju sodobnega medijskega diskurza o migracijah, ki je, kot nam sporoča zbornik, inherentno povezan s širšimi identitetnimi vprašanji.

Rok Smrdelj